

КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Захарченко В.І. – д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

В умовах поглиблення процесів євроінтеграції та глобалізації вкрай важливо зміцнити конкурентний потенціал економіки України й, зокрема, її промислового комплексу як базової й найбільш динамічної сфери матеріального виробництва. У зв'язку з цим зростає інтерес науковців і практиків до сучасних форм організації промислового виробництва, зокрема на регіональному рівні, та до політики управління цими формами. До таких форм передусім належать регіональні індустріальні кластери – регіональні об'єднання промислових підприємницьких структур різного типу і галузевого складу. А політика щодо їх формування – кластерна – це політика прискореного інноваційного розвитку промислових комплексів регіонального рівня.

Таким чином, розвиток регіональних промислових комплексів країни на засадах кластерної політики може стати дієвим засобом структурної перебудови національної промисловості у світлі завдань із її входження у євроінтеграційні структури та світогосподарський простір.

Проблемам створення нових організаційних форм промислового виробництва у контексті євроінтеграційних завдань і процесу глобалізації присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Серед них слід передусім виділити фундаментальні праці Т. Андерсона, Е. Бергмана та Е. Фезера, М. Войнаренка, М. Енрайта, М. Портера, О. Солвелла, Г. Ліндквіста та К. Кетельса, С. Соколенка та ін. Разом з тим, на сучасному етапі розвитку національної економіки виникає нагальна необхідність теоретико-методологічного й науково-методичного обґрунтування управлінських стратегій і технологій «збирання в пучки» (кластери) промислових підприємств задля підвищення їх конкурентоспроможності й

«переформатування» промислових комплексів різного рівня, зокрема регіональних, на засадах кластерної політики.

Метою даної публікації є обґрунтування кластерної політики в контексті розвитку регіональних промислових комплексів в умовах поглиблення процесів євроінтеграції та глобалізації

Під кластерною політикою зазвичай розуміють систему державних заходів і механізмів із підтримки кластерів, що забезпечують впровадження інновацій, підвищення конкурентоспроможності підприємств, що входять у кластери, та регіонів їх базування [1, с. 38].

Кластерна політика в контексті розвитку регіональних промислових комплексів регіонів передбачає формування інституціональних відносин, спрямованих на об'єднання промислових підприємств і підприємницьких структур на основі кластерних технологій, які є вже достатньо апробованими в зарубіжних країнах (США, Італія, Фінляндія, Ірландія, Японія та ін.).

Слід зауважити, що регіональні індустріальні кластери не є феноменом тільки постіндустріальної епохи. На це вказує той факт, що поняття індустріального кластера (індустріального дистрикту) як концентрації спеціалізованих галузей в окремих місцевостях було введено у науковий обіг А. Маршаллом ще у 1890 р. [2, с. 176–189].

Звичайно, сучасні індустріальні кластери мають цілий ряд специфічних ознак. Е. Бергман та Е. Фрезер, зокрема, вважають, що такими ознаками є зовнішня економія (синергетичний ефект), інноваційне середовище, кооперативна та міжфірмова конкуренція, залежність від напряму розвитку [3].

На думку С. І. Соколенка [4] та М. П. Войнаренка [5], в сучасних умовах кластери слід відносити до інституцій соціально-

економічного типу. Це вони пояснюють двоїтим характером формування кластерів, особливо в структурі промислового комплексу регіону. Двоїстість кластерів проявляється, зокрема, в тому, що вони, з одного боку, можуть сформуватися на певній території тільки за наявності передумов, які сприяють об'єднанню підприємств у бізнес-мережі. З іншого боку, поява кластерів на певній території призводить не тільки до активізації підприємницької діяльності й зміни економічної поведінки учасників кластера, а й до утворення нових елементів інфраструктури (ринкової, інноваційної та ін.). Усе це сприяє виведенню промисловості регіону загалом на якісно вищий рівень щодо її інноваційності, структурної збалансованості, ефективності, соціальної зорієнтованості, а це, в свою чергу, впливає на її національну й міжнародну конкурентоспроможність.

Завдання щодо розгортання процесів кластеризації промисловості на регіональному рівні мають бути покладені на представників владних структур та бізнесу. Результатом їх діяльності в регіоні має бути формування регіонального індустріального кластера.

Під регіональним індустріальним кластером в широкому сенсі ми розуміємо інноваційну структуру, що формується в регіоні на основі концентрації мереж виробників, постачальників і споживачів, пов'язаних спільними схемами виробництва і реалізації продукції, проблемами регіонального відтворення та розвитку інституційного середовища.

Формування регіонального індустріального кластера передбачає

добровільне об'єднання в регіоні промислових компаній (передусім інноваційного спрямування), центрального банку кластера, страхової компанії, торгово-промислових палати (в т. ч. її аналітичного центру), товарної універсальної біржі, районних агроторгових домів, Центру стандартизації і метрології, районних консалтинг-центрів, центральної торговельної компанії, торгового дому (з власною мережею роздрібною торгівлі), науково-дослідних і дослідно-конструкторських організацій, технопарків, бізнес-інкубаторів тощо.

Основна мета проектування і створення регіонального індустріального кластера – налагодження кооперативної взаємодії між суб'єктами кластера задля досягнення поставлених цілей, зокрема зміцнення конкурентних переваг промислового комплексу регіону.

Особливо результативною взаємодія членів кластера може бути у поширенні інновацій. Тому у міжнародному конкурентному просторі регіональні індустріальні кластери можуть виступати як організаційно-виробничі структури горизонтального типу, що мають значний конкурентний потенціал і які здатні успішно конкурувати з транснаціональними корпораціями – цими монстрами міжнародного бізнесу.

Отже, кластерна політика розвитку промислових комплексів регіонів, що зводиться до формування регіональних індустріальних кластерів, передбачає зміцнення конкурентного потенціалу комплексів у світлі активізації процесів євроінтеграції та глобалізації.

Література

1. Панкова М.О. Кластерна політика як інструмент стратегічного менеджменту // Вісник Дніпропетровського нац. ун-ту. Серія «Економіка». – 2012. – Вип. 6. – С. 38-43.
2. Маршалл А. Принципы экономической науки / Альфред Маршалл. – [в 3 т.] / пер. с англ. – М. : Прогресс, 1993. – Т. 1. – 416 с.
3. Bergman E. Industrial and Regional Clusters: Concepts and Corporative Applications [Electronic resource] / E. Bergman, E. Feber // Move of aces. – Resource is available at : <http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Bergman-Feser/chapter3.htm/chapter4.htm>.
4. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці : монографія / С. І. Соколенко. – К. : Логос, 2004. – 848 с.
5. Войнаренко В. П. Кластери в інституційній економіці : монографія / В. П. Войнаренко. – Хмельницький : Хмельницький нац. ун-т, Пріда-М, 2011. – 502 с.